

10. Prihodko L. F. (2019). Zberezhennya cifrovoyi kulturnoyi spadshini — imperativ XXI stolittya (za dokumentami YuNESKO i Yevropejskogo Soyuzu). *Arhivi Ukrayini*, 2, pp. 67—92.
11. *Pro zatverdzhennya Poryadku vidboru rukopisnih knig, ridkisnih i cinnih vidan do Derzhavnogo reyestru nacionalnogo kulturnogo nadbannya : nakaz Ministerstva kulturi Ukrayini vid 14.06.2016 № 437*. (2016). Verhovna Rada Ukrayini : oficijni vebportal. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0936-16>.
12. Ribachok O. M. (2018). *Mizhnarodni integrovani cifrovi resursi dokumentalnoyi spadshini arhiviv, bibliotek, muzeyiv: etapi stvorennya, strategiyi rozvitku (80-ti roki XX — 10-ti roki XXI st.)*. Candidate's thesis. Nac. b-ka Ukrayini imeni V. I. Vernadskogo. Kyiv.
13. Senchenko N. (2020). Problemi stvorennya i realizaciji projektu "Ocifrovana spadshina Kiyev-Pecherskoyi lavri". *XXVI Mizhnarodna naukova konferenciya "Mogilyanski chitannya: Vivchennya ta zberezhennya kulturnogo nadbannya: do 95-richchya zasnuvannya Nacionalnogo zapovidnika "Kiyev-Pecherska lavra" (9—10 grudnya 2021 r.)*. Kyiv, pp. 171—177.
14. Shevchenko O. V. & Sprinsyan V. G. (2022). Elektronni dokumenti v skladi cifrovoyi spadshini suchasnogo suspilstva. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologiya*, 3, pp. 49—55.
15. Brown G. & Harvey K. (2007). Adding Archival Finding Aids to the Library Catalogue: Simple Crosswalk or Data Traffic Jam?. *The Canadian Journal of Library and Information Practice and Research*. 2007. Available at: <https://journal.lib.uoguelph.ca/index.php/perj/article/view/298>.
16. *ISCI (International standard collection identifier) : ISO 27730:2012*. (2012). Available at: http://www.iso.org/iso/catalogue_detail.htm?csnumber=44293.
17. *METS (Metadata Encoding and Transmission Standart)*. (2023). Available at: <https://www.prlib.ru/mets>.
18. *National Information Standards Organization (NISO)*. (2023). Available at: <https://www.iso.org/ru/organization/2680.html>.
19. *NISO (National Information Standards Organization)*. (2023). Available at: www.niso.org/.
20. *Welcome to the LIFE Website*. (2023). Available at: <http://www.life.ac.uk/>.

Надійшла до редакції 12 січня 2023 року

УДК 027.021.081:004](477)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2023.1(318).25-31

Галина Солоіденко,

кандидат історичних наук,

старший науковий співробітник,

провідний науковий співробітник НБУВ,

e-mail: soloidenko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1326-0034>

Електронні путівники — важливий інформаційний ресурс наукової бібліотеки

**Інтернет — це скарбниця. Проте її багаті ресурси не можуть
використовуватися ефективно в їхньому сьгоднішньому
неорганізованому стані.**

V. T. Sha

У статті розглянуто виклики інформаційного суспільства й зміни, що відбулися в діяльності наукових бібліотек з огляду на тенденції сьогодення. Порушено проблему навігації користувачів у сучасних інформаційних ресурсах. Авторка намагалася привернути увагу дослідників до такого актуального інформаційного ресурсу, як електронні путівники ресурсами інтернету.

Схарактеризовано структуру путівників, визначено їхні типові ознаки, переваги й недоліки. Наголошено на важливому значенні електронних путівників ресурсами інтернету як засобі багатоаспектного пошуку інформації. Проведено аналіз електронних путівників, наявних на сайтах бібліотек і наукових установ.

Акцентовано на потребі формування у вітчизняній бібліотечній практиці науково обґрунтованої методики створення електронних путівників нового покоління. Передбачено, що в майбутньому дедалі більший інтерес становитимуть невеликі за обсягом путівники конкретними ресурсами, для окремих категорій користувачів, вузькогалузевої тематики чи проблемно-тематичні.

Обґрунтовано потребу застосування системного підходу до вивчення електронних путівників, розроблення його теоретичного підґрунтя, характеристик видового різноманіття цих видань, методик їх формування та ведення.

* Sha V. T. (1995). Cataloguing internet resources: the library approach. *The electronic library*. 1995. Vol. 13, № 5. P. 467—475.

Наукова новизна здобутих результатів полягає у висвітленні та обґрунтуванні специфіки розроблення електронних путівників. Наголошено, що жанр путівника — це окремий варіант організації електронних ресурсів відкритого доступу для невеликих бібліотек.

Результати дослідження та основні висновки можуть бути використані для розроблення електронних путівників та підвищення якості мережових інформаційних ресурсів, які створюють наукові бібліотеки.

Ключові слова: електронні інформаційні ресурси; електронні довідники; путівники ресурсами інтернету; путівники довідково-бібліографічними та краєзнавчими ресурсами; наукові бібліотеки

Постановка проблеми. Наукові бібліотеки, головним завданням яких є інформаційне забезпечення дослідницької діяльності, у сучасних умовах мають розвивати як традиційні, так й інноваційні методи роботи, щоб залишатися конкурентоспроможними. Нині актуалізуються проблеми якісного наповнення електронних ресурсів, систематизації інформаційних потоків та управління ними, постійного вдосконалення пошукових процедур. Діяльність бібліотек потребує розвитку на новому професійному рівні, адже нині ці установи виконують функцію посередника в пошуку ліцензованих електронних ресурсів, доступ до яких стає дедалі складнішим.

Стрімке зростання потоків інформації та зменшення обсягу перевірених даних, дублювання одних і тих самих відомостей (часто — сумнівної якості й достовірності) на практиці обертаються тим, що користувачі не здатні самостійно ані сприйняти, ані опрацювати інформацію. Інтернет сьогодні пропонує нескінченний перелік ресурсів, більшість яких мають доволі умовний стосунок до суті запиту, а решта — низьку якість. Як слушно наголошує М. Сенченко, нині бібліотеки — це не лише книгозховища та розважальні центри, їхнє майбутнє лежить в іншій площині: вони фахівці з систематизації контенту, із забезпечення доступу до інформації та навігації [7].

Зорієнтувати користувачів у значних масивах інформації, продемонструвати унікальність бібліотеки та належним чином популяризувати серед читацької аудиторії її імідж можна лише за умови якнайповнішого розкриття наявних інформаційних ресурсів: або книжкових пам'яток, що зберігаються у фондах, або ресурсів власної генерації. Організації якісної роботи у цьому напрямі значною мірою сприяють електронні путівники інтернет-ресурсами бібліотек.

Вебліографічні посібники (путівники, навігатори) репрезентовано на сайтах бібліотечних установ у форматі згрупованих у розділи чи розташованих у довільному порядку описів електронних ресурсів віддаленого доступу. Варто зауважити, що не кожна бібліотека має на своєму сайті інтернет-навігатор, проте будь-яка з них спроможна створити галузевий чи проблемно-тематичний електронний путівник і ресурсами

інтернету, і власними фондами, як-от приватні зібрання та колекції, рідкісні й цінні видання та краєзнавчі матеріали.

Отже, дослідження електронних путівників як важливого інформаційного ресурсу наукової бібліотеки вважаємо актуальним завданням.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання функціонування електронних путівників, їхньої ролі як навігаторів у сучасному мережевому просторі порушено у працях вітчизняних науковців і практиків бібліотечної галузі. Зокрема, О. Промська, описуючи цей вид бібліографічної діяльності, констатує, що путівник є чи не найскладнішою формою бібліографічного посібника, це особливий жанр бібліографічної продукції, ще недостатньо розвинений в Україні [6]. Н. Добра зауважує, що споживачі активно використовують путівники ресурсами інтернету завдяки оперативності доступу до них та високому ступеню інформаційної оновленості [4]. Т. Добко наголошує, що для реалізації ефективного пошуку й досягнення релевантності інформації слід забезпечувати користувачів довідковою інформацією, як-от: наочні інформаційні листки; електронні путівники щодо доступних довідково-бібліографічних ресурсів; зведені анотовані каталоги й путівники електронними інформаційними ресурсами України [3]. Дослідивши вебліографічну діяльність українських бібліотек, Л. Трачук підсумовує, що це новий і перспективний напрям бібліографічної роботи, який водночас характеризується неузгодженістю, відсутністю координації, дублюванням інформації під час створення вебліографічних джерел [9].

Виклад основного матеріалу дослідження. До складу електронних інформаційних ресурсів, які бібліотеки створюють самостійно, входять бази даних, довідники й путівники (бібліотеками, довідково-бібліографічними та краєзнавчими ресурсами), електронні бібліографічні та біобібліографічні покажчики, електронні бібліотеки й колекції оцифрованих документів, електронні виставки та вітрини нових надходжень тощо. Позитивні зміни в обслуговуванні користувачів сприяють не лише виконанню інформаційної функції наукової бібліотеки, а й демонструють нові показники її роботи, зокрема розширення номенклатури інформаційних продуктів і послуг;

розвиток адресності, комфортності та оперативності інформаційного сервісу; підвищення ефективності обслуговування користувачів з обмеженими фізичними можливостями тощо.

Путівник — це особливий жанр бібліографічного посібника, завданням якого є орієнтація користувача в основних джерелах інформації. В інформаційно-бібліотечній сфері електронний путівник розглядають у двох аспектах: 1) як джерело відомостей про бібліотеку, її історію, фонди, структуру, порядок обслуговування користувачів; 2) як джерело відомостей про електронні ресурси відкритого доступу [8]. Найчастіше електронний путівник спеціалісти визначають як посібник, що відображає різноманітність видів наявних мережевих ресурсів бібліотек або електронні інформаційні ресурси певної тематики (без обмежень за типами й відомчою належністю).

Створення електронних путівників та уміщення їх на сайтах наукових бібліотек у вільному доступі дає змогу підвищити рівень обслуговування, зробити його оперативнішим і якіснішим, сприяє залученню нових читачів. Нині це важливий інноваційний напрям діяльності сучасної бібліотеки, який завдяки простоті та глибині пошуку уможливує виконання запитів із високою релевантністю та найменшими трудовитратами. Однак електронні путівники бібліотек матимуть попит за умови, якщо відчутно спростуватимуть пошук інформації в інтернеті, допоможуть зробити його максимально продуктивним, що суттєво заощаджуватиме час користувачів.

Нині фіксуємо багато видів електронних путівників, що зумовлює розмаїття форм їх репрезентації на сайтах бібліотек і наукових установ. Основний масив — це перелік інтернет-посилань. У багатьох путівниках, зорієнтованих, наприклад, на спеціалістів-дослідників, часто бракує важливої для них інформації, натомість подано велику кількість повідомлень, які здебільшого належать до жанру комерційної реклами, газетних, науково-популярних публікацій, розрахованих на студентів і школярів. Недоліком таких путівників є відсутність бібліографічних характеристик, на основі яких користувач оцінив би принципи відбору джерел, дістав уявлення про те, хто й коли підготував ресурс.

Створення електронних путівників передбачає ретельний відбір, аналіз і, що особливо важливо, оцінювання якості контенту сайтів за певною тематикою. Це процес творчий, щодо його критеріїв сформовано численні рекомендації фахівців. Серед них слід виокремити чотири основні: актуальність (тематична відповідність

профілю установи); науковість (достатня глибина, коректність і наукова достовірність викладеного матеріалу); доступність (зручна структуризація матеріалу, оптимальна навігація, відсутність технічних пошкоджень ресурсу); авторська належність (наявність юридичної назви організації, знака копірайту чи іншої форми підтвердження авторських прав). Важливо, що доступ до електронних путівників зазвичай вільний, і користувачі можуть працювати з ними з будь-якого комп'ютера, під'єданого до інтернету.

Формування та ведення путівника вимагають ретельної й копійної роботи авторів, адже пошук якісних мережевих ресурсів, складання характеристик на кожен із них та виконання решти технологічних процесів потребують високої кваліфікації та відповідних знань. Не менш важливим є визначення ефективності використання путівника, яку вимірюють показниками відвідуваності відповідного розділу на сайті бібліотеки та кількістю використаних ресурсів.

Відбираючи й рекомендуючи аудиторії найцінніші та найнадійніші електронні ресурси, бібліотекарі мають змогу на якісно новому рівні розвивати та збагачувати традиції рекомендаційної бібліографії щодо принципово нових об'єктів, не залишаючи користувачів сам на сам із масивом несистематизованих джерел глобальної мережі. Фахівці вітчизняних наукових бібліотек уже апробували багато форм роботи з електронними ресурсами для ефективного забезпечення інформаційних потреб користувачів, проте й досі не розроблено науково обґрунтованої методики створення електронних путівників.

Аналізуючи сайти окремих бібліотечних установ та їхні електронні путівники, авторка виявила типові недоліки цих ресурсів. Передусім це неповнота інформації щодо складу контенту та сервісних можливостей інтернет-ресурсу, а також відсутність рекомендацій із його використання з тією чи іншою метою.

У професійних виданнях, на сайтах бібліотек, наукових установ електронні путівники називають по-різному: "Електронний путівник", "Онлайн-покажчик", "Довідник інтернет-ресурсами", "Корисні посилання" тощо. Більшість із них — це перелік анотованих посилань для переходу на інші сайти та портали або перелік мережевих адрес без будь-яких коментарів. Слід наголосити, що розробники не завжди використовують унікальний потенціал, закладений у цифровій природі таких довідників, зокрема можливість забезпечити пошук інформації за різними ознаками (тематичною, предметною, географічною, персональною) із допомогою покажчиків і гіперпосилань.

Зауважимо, що нині в інтернеті розміщено велику кількість довідників і путівників, присвячених довідково-бібліографічним ресурсам, пам'ятним місцям, видатним діячам, літературознавству, краєзнавству, екології, енергетиці тощо. З'явилися путівники електронними ресурсами й для бібліотекарів, що здебільшого містять посилання на повні тексти професійних журналів. Цікавими для користувачів є путівники "Скарби бібліотек", "Мініатюрні видання", які допомагають зорієнтуватися в колекціях цінних і рідкісних видань.

На сайті Бібліотеки Конгресу репрезентовано понад 900 електронних путівників, поміж яких переважають змішані довідники, що пропонують відомості про друковані й електронні інформаційні ресурси, а також внутрішні посилання на ресурси, створені бібліотекою. Як зазначають фахівці зі збереження фондів, у тематичному розділі з консервації документів наявно не менш як 60 путівників електронними ресурсами, зокрема Conservation OnLine, Handmade Paper on the Net, Webliography of Consortium of Academic and Research Libraries in Illinois, Preservation Readiness Webliography, Preserving Access to Digital Information, Audio Preservation / Restoration Web-Guide. Тематичні путівники ресурсами інтернету активно розробляють у багатьох університетських бібліотеках США. Наприклад, на вебсайті книгозбірні Ратгерського університету запропоновано комплекс путівників із різних галузей і тем: від мистецтва, бізнесу й медицини до математики та соціальних наук [10].

Певний досвід підготовки путівників ресурсами інтернету мають і бібліотечні установи України. Зокрема, у 2010 р. фахівці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) підготували путівник "Держава і право: електронні бібліографічні ресурси" для ознайомлення користувачів із вітчизняними сайтами, що пропонують законодавчі та нормативні документи [2]. Видання змішаного типу створено в паперовій та електронній формах і покликане допомогти користувачам у пошуку документів із питань правознавства й державотворення. Описи електронних бібліографічних ресурсів частково анотовані. Допоміжний апарат видання утворюють "Іменний покажчик"; "Алфавітний покажчик установ та організацій"; "Література".

Від 2011 р. фахівці НБУВ розпочали роботу з формування анотованого тематичного інтернет-навігатора, основним завданням якого є подання тематично згрупованої інформації у форматі анотацій та гіперпосилань на найактуальніші й найінформативніші ресурси всесвітньої мережі.

Потреба постійного вдосконалення пошукових можливостей електронних ресурсів і підвищення ефективності їх використання переконує в тому, що створення путівників є вкрай актуальним завданням бібліотек. Нинішня ситуація характеризується значним зростанням кількості різноманітних локальних і віддалених, доступних у режимі онлайн, бібліографічних баз даних, електронних путівників довідковими й бібліографічними ресурсами. За визначенням Української бібліотечної енциклопедії, такі покажчики містять відомості щодо бібліографічних джерел із певної теми, довідкових видань, основних фундаментальних праць, періодичних і продовжуваних видань, баз даних, а також методичні поради й рекомендації з пошуку потрібної інформації.

Практичним втіленням путівника бібліографічними ресурсами є корпоративний проєкт "Метабібліографія Харківщини", який від 2012 р. реалізують фахівці Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка. Ініціатива передбачає координацію діяльності з провідними бібліографічними установами Харківщини з метою створення метабібліографічних баз даних різних видів, доступних у локальному та віддаленому режимах. За жанрами це електронні каталоги й бази даних, друковані бібліографічні посібники, віртуальні виставки, бібліографічні бюлетені, журнали, пресдайджести, пам'ятки читачеві тощо. До електронної бази "Метабібліографія Харківщини" розроблено віртуальний путівник, який, синтезуючи традиційну методичку та новітні інформаційні технології, забезпечує ефективну навігацію в мережевому інформаційному просторі. Як зазначають розробники, користувачу-спеціалісту електронна форма путівника надає оптимальні пошукові можливості, а початківцю, який не має досвіду бібліографічного пошуку, але вільно орієнтується у вебпросторі, допомагає визначитись у складному матеріалі [1].

З огляду на вагоме прикладне значення цього виду електронних путівників автор навчального посібника "Загальне бібліографознавство. Бібліографічні ресурси України" Г. Швецова-Водка наголошує: "...необхідно також приділити увагу створенню бібліографічних посібників типу "путівника по бібліографічних посібниках" — жанру, добре відомого фахівцям, але майже відсутнього в сучасній українській метабібліографії" [5, с. 208].

Найпоширенішими серед різноманіття електронних бібліографічних посібників є путівники краєзнавчими ресурсами. Слід зазначити, що майже всі обласні бібліотеки формують універсальні за галузевою структурою колекції краєзнавчої лі-

тератури, розробляють бази даних бібліографічної інформації щодо краю та області загалом, створюють путівники пам'ятними місцями, туристичними маршрутами та музеями свого регіону.

У 2013 р. фахівці Національної історичної бібліотеки України підготували "Путівник по краєзнавчих ресурсах бібліотек України", що став першою спробою забезпечення централізованого доступу до краєзнавчого мережевого контенту провідних публічних книгозбірень країни. Інформацію щодо основних краєзнавчих ресурсів згруповано в чотири блоки: електронний каталог і бази даних; краєзнавчі бібліографічні покажчики; відомості про краєзнавчу діяльність та ресурси бібліотеки; фактографічна інформація про регіон. У путівнику також подано стислу довідкову анотацію, зокрема перелік бібліотек у загальному алфавіті областей. Кожна сторінка присвячена окремій бібліотечній установі та містить зображення головної сторінки вебсайта. Посібник має "живі" посилання: на вебсайт загалом та на окремі розділи, підрозділи й рубрики краєзнавчого контенту. Значно посилює інформативність путівника наявність скріншотів. Розробники інформують, що оновлення відомостей, зокрема вилучення застарілої інформації та неробочих посилань, здійснюється раз на півріччя.

Надзвичайно важливими як для читацького загалу, так і для вчених-дослідників є електронні путівники, присвячені окремим видам видань. Серед них варто виокремити "Корпус енциклопедичних видань України: бібліографічний онлайн-покажчик", створений Інститутом енциклопедичних досліджень НАН України. В онлайн-покажчику (хоча за жанром це путівник) міститься довідкова інформація щодо енциклопедичних видань бібліографічного характеру: повна назва джерел, їхніх творців (укладачів / упорядників, головних чи відповідальних редакторів); місце та рік опублікування. Від 2019 р. ресурс розширено інформацією щодо наукових рецензій на енциклопедії й посиланнями на джерела. Путівник структуровано відповідно до поділу енциклопедично-довідкових видань на загальні, регіональні, галузеві й персональні; окремо виділено дитячі енциклопедії. Реєстр енциклопедичних видань має формат зручних таблиць, доповнених пошуковою системою та сервісом групування інформації за кожним бібліографічним параметром.

Путівниками можна вважати й методичні посібники Одеської національної наукової бібліотеки "Использование новых информационных технологий в библиотеке. Поиск в Интернете" (упоряд. І. Рікун; 2011) та "Создание библиографических указателей и справочников: инфор-

мационные ресурсы и методы поиска" (І. Рікун; 2005, 2011), в яких разом із переліком інформаційних ресурсів, пошукових систем і вебресурсів подано поради щодо особливостей використання їхніх пошукових можливостей.

Варто зазначити, що сьогодні з'являється дедалі більше електронних путівників, які відрізняються за структурою, змістом та формою. Наприклад, довідник "Медицина, Біологія. Путівник по ресурсах інтернету" репрезентовано на сайті патентно-інформаційного відділу Тернопільського медичного університету. "Путівник по літературному інтернету: анотований вебліографічний список електронних бібліотек" створили фахівці Центральної міської бібліотеки для дорослих імені Бориса Антоненка-Давидовича м. Ромни. На сайті бібліотеки Національної музичної академії імені П. І. Чайковського оприлюднено інтернет-путівник, що пропонує об'єднаний ресурс довідкових видань, каталогів бібліотек і баз даних, електронні колекції нот, спеціальні проекти, вебсервіси тощо. "Путівник науковця" уклали колектив авторів Хмельницького університету управління та права й, за визначенням розробників, він покликаний стати дороговказом науковій спільноті ЗВО у підготовці фундаментальних праць, дисертаційних досліджень і здійсненні наукових пошуків.

Водночас варто наголосити, що цей вид електронних інформаційних ресурсів перебуває на етапі активного розроблення й потребує подальшого дослідження та унормування.

Висновки. Аналіз вітчизняного й закордонного досвіду створення електронних путівників свідчить, що бібліотеки відповідають на соціальний запит суспільства — потребу в сучасних засобах навігації у традиційних та віртуальних джерелах інформації, що підтверджує значне зростання кількості зазначених довідників на сайтах книгозбірень і наукових установ. Електронні путівники органічно продовжують традиції рекомендаційної бібліографії, але з новими об'єктами опису та новим каналом доступу до інформації. Найімовірніше, що надалі більший попит матимуть невеликі за обсягом путівники конкретними ресурсами, для окремих категорій користувачів, вузькогалузевої тематики чи проблемно-тематичні.

Електронні путівники, підготовлені бібліотекарями у співпраці з ІТ-фахівцями, знаходять широке застосування, проте маємо наголосити на потребі дотримання технологічної дисципліни під час створення цих видань, водночас слід якнайширше демонструвати можливості синтезу традиційних бібліографічних технологій із сучасними ІКТ.

Електронні путівники вебресурсами покликані надавати відповіді на широкий спектр запитів користувачів бібліотеки, адже дають змогу розв'язати завдання організованого відображення множини ресурсів інтернету через акумуляцію його найкращих, найзмістовніших і най-

надійніших джерел. Щоб електронні путівники стали авторитетними помічниками бібліотекарів, слід застосувати системний підхід до вивчення цього виду видань, розробити його теоретичне підґрунтя, характеристики видового різноманіття, методики створення та ведення тощо.

Список використаних літератури та джерел

1. Антонова В. Р. Корпоративний проект "Метабібліографія Харківщини": стан реалізації, перспективи розвитку / В. Р. Антонова, Л. В. Глазунова // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції до 75-ї річниці заснування Національної історичної бібліотеки України (м. Київ, 2—3 жовт. 2014 р.). — Київ, 2014. — С. 8—13. — Режим доступу: http://www.nibu.kiev.ua/files/el_res/zb_juvil_konfer_75/index.html. — Назва з екрана.
2. Держава і право: електронні бібліографічні ресурси : путівник / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; уклад.: Н. І. Моїсєєнко, А. М. Колесніченко ; наук. ред. Т. В. Добко. — Київ, 2010. — 118 с. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/dip10_vdbo.pdf. — Назва з екрана.
3. Добко Т. Довідково-бібліотечне обслуговування в електронну еру: розвиток навігаторської функції / Т. Добко // Бібліотечний вісник. — 2003. — № 1. — С. 2—7.
4. Добра Н. В. Тематичний Інтернет — навігатор для забезпечення інформаційних потреб української науки і освіти / Н. В. Добра // Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів : матеріали Міжнар. наук. конф. (8—10 жовт. 2013 р.) / НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. — Київ, 2013. — С. 375—377.
5. Швецова-Водка Г. М. Загальне бібліографознавство. Бібліографічні ресурси України : навч. посіб. для студентів спеціальності 029 "Інформ., бібл. та архів, справа" / Г. М. Швецова-Водка ; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. — Київ : Кондор, 2017. — 220 с.
6. Промська О. Л. Особливий жанр бібліографічної продукції : [путівник по бібліогр. посіб.] / О. Л. Промська // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 20—22 трав. 2008 р. / М-во освіти і науки України, М-во культури і туризму України, ДАКККіМ та ін. — Київ, 2008. — С. 54—56.
7. Сенченко М. І. Цифрова платформа книжкової індустрії / Микола Сенченко // Вісник Книжкової палати. — 2021. — № 11. — С. 3—8.
8. Солоїденко Г. Бібліотечні довідники, путівники: досвід створення та видання / Г. Солоїденко // Бібліотечний вісник. — 2021. — № 3. — С. 64—77.
9. Трачук Л. Веббібліографічні ресурси українських бібліотек / Людмила Трачук // Вісник Книжкової палати. — 2010. — № 3. — С. 31—34.
10. Research & Reference Gateway: Research Guides. — Mode of access: https://www.libraries.rutgers.edu/rul/r_gateway_research_guides/research_guide.shtml. — Title from the screen.

Halyna Soloidenko,
PhD of Historical Sciences,
Senior Researcher Associate,
Leading Researcher Associate
of Vernadski National Library of Ukraine

Electronic guides are important information resources of the scientific library

Formulation of the problem. The article considers the challenges of the information society and the changes that have taken place in the activities of scientific libraries. The problem of user orientation in modern information resources of the Internet is raised. The purpose of the article is to draw the attention of researchers to such an important information resource as electronic directories and guides to Internet resources. **Methodological basis** — system, informational, comparative, historical, terminological approaches, as well as a set of specific scientific and special methods. **Scientific novelty.** When presenting the main material of the study, the structure of the guides is characterized, their essential features and typical shortcomings are presented. The importance of electronic guides to Internet resources as a means of multifaceted information retrieval is emphasized. An analysis of electronic guides presented on the websites of libraries and research institutions was conducted. **Conclusions.** Emphasis is placed on the lack of scientifically sound methods of creating new generation electronic guides in domestic library practice. It is assumed that over time, growing interest will be small guides for certain categories of users, for specific resources of the territory, guides to narrow industry issues or problem-themed. However, in order for electronic guides to be reliable and authoritative, it is necessary to apply a systematic approach to the study of this new phenomenon, to develop a clear theoretical basis, including characteristics of species diversity of electronic guides, methods of creating and maintaining. **Practical meaning.** The obtained results and main conclusions can be used to develop electronic guides and improve the quality of electronic information resources created by scientific libraries.

Keywords: electronic information resources; electronic directories; guides to Internet resources; guides to reference and bibliographic and local lore resources; scientific libraries

References

1. Antonova V. R. & Hlazunova L. V. (2014). Korporatyvnyi proekt "Metabibliohrafiia Kharkivshchyny: stan realizatsii, perspektyvy rozvytku". *Zbirnyk materialiv Vseukr. nauk.-prakt. konf. do 75-i richnytsi zasnuvannia Natsionalnoi istorychnoi biblioteki Ukrainy*, pp. 8—13. Kyiv.
2. Moiseienko N. I. & Kolesnichenko A. M. (Comp.) (2010). *Derzhava i pravo: elektronni bibliohrafichni resursy : putivnyk*. Kyiv.
3. Dobko T. (2003). Dovidkovo-bibliotechne obsluhovuvannia v elektronnu eru: rozvytok navihatorskoi funktsii. *Bibliotechnyi visnyk*, 1, pp. 2—7.
4. Dobra N. V. (2013). Tematychnyi Internet — navihator dlia zabezpechennia informatsiinykh potreb ukrainskoi nauky i osvity. *Adaptatsiia zavdan i funktsii naukovoii biblioteki do vymoh rozvytku tsyfrovyykh informatsiinykh resursiv*, pp. 375—377. Kyiv.
5. Shvetsova-Vodka H. M. (Comp.) (2017). *Zahalne bibliohrafoznavstvo. Bibliohrafichni resursy Ukrainy : navch. posib. dlia studentiv spetsialnosti 029 "Inform., bibl. ta arkhiv, sprava"*. Kyiv: Kondor.
6. Promska O. L. (2008). Osoblyvyi zhanr bibliohrafichnoi produktsii : [putivnyk po bibliohr. posib.]. *Dokumentoznavstvo. Bibliotekoznavstvo. Informatsiina diialnist: problemy nauky, osvity, praktyky*, pp. 54—56. Kyiv.
7. Senchenko M. (2021) Tsyfrova platforma knyzhkovoii industrii. *Visnyk Knyzhkovoii palaty*, 11, pp. 3—8.
8. Soloidenko H. (2021). Bibliotechni dovidnyky, putivnyky: dosvid stvorennia ta vydannia. *Bibliotechnyi visnyk*, 3, pp. 64—77.
9. Trachuk L. (2010) Vebliohrafichni resursy ukrainskykh bibliotek. *Visnyk Knyzhkovoii palaty*, 3, pp. 31—34.
10. *Research & Reference Gateway: Research Guides*. (2022). Available at: https://www.libraries.rutgers.edu/rul/rr_gateway_research_guides/research_guide.shtml.

Надійшла до редакції 19 жовтня 2022 року

УДК 027.021.081(477)"364"(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2023.1(318).31-37

Леся Туровська,

науковий співробітник

відділу комплексного бібліотечного обслуговування НБУВ,

e-mail: nankepy@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0750-1794t>

Трансформація діяльності наукової бібліотеки в умовах воєнного стану

(на прикладі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського)

Мета статті. Визначити загальні тенденції та напрями трансформації бібліотечно-інформаційної діяльності наукової бібліотеки в умовах воєнного стану, спричиненого повномасштабною військовою агресією РФ проти України. Методологія дослідження полягає в застосуванні загальнонаукових методів: аналізу, синтезу, узагальнення, порівняльного аналізу.

Наукова новизна. порушено актуальні питання дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів наукової бібліотеки в умовах воєнного стану, проаналізовано спектр дистанційних послуг.

Висновки. За результатами проведеного дослідження з'ясовано, що бібліотечно-інформаційна діяльність в умовах воєнного стану зберігає основу "книга — читач" із перенесенням практичного складника діяльності в онлайн-простір, де користувачі мають змогу отримувати широкий спектр бібліотечних послуг.

Перспективи. Розроблення консультативно-методичних і практичних рекомендацій щодо механізму бібліотечно-інформаційного обслуговування в умовах воєнного стану.

Ключові слова: воєнний стан; трансформація бібліотечно-інформаційного обслуговування; електронний ресурс; вебпортал; віддалений користувач

Постановка проблеми. Війна, розв'язана РФ 24 лютого 2022 р., торкнулася всіх сфер діяльності українського суспільства й значно вплинула на роботу бібліотек як інформаційно-комунікаційних інституцій, що змушені були призупинити обслуговування фізичних користувачів і перенести центр діяльності на дистанційні форми та методи роботи.

Слід віддати належне, що у складних умовах воєнного стану вітчизняні бібліотеки стрімко пере-

формували роботу, скоректували її відповідно до нових критичних обставин, розробили алгоритм бібліотечно-інформаційного обслуговування у надзвичайних умовах; стали на захист інформаційного простору, надаючи відсіч суперечливій інформації та дезінформації.

Повномасштабний воєнний конфлікт призвів до сплеску різноманітних виявів інформаційного тиску, маючи на меті підірвати основи української національної безпеки. Тож українські